

ної Ради України. 2003. № 40-44. Ст. 356.

6. Кримінальний кодекс України від 4 квітня 2001 року (зі змінами і допов.). *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25. Ст. 131.

7. Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948 року. *Офіційний вісник України*. 2008. № 93.

8. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод. Міжнародний документ від 04 листопада 1950 року URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_004.

9. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права від 16 грудня 1966 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text.

10. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права від 16 грудня 1966 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042#Text.

11. Міжнародна конвенція про ліквідацію всіх форм расової дискримінації від 4 січня 1969 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_105#Text.

12. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 року № 254к/96-ВР. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show>.

13. Стратегія гендерної рівності Ради Європи на 2018-2023 роки. URL: <https://gm.coe.int/prems041318-gbr-gender-equality-strategy-2023-ukrnew2/16808b35a4>.

14. Фулей Т. Застосування принципу гендерної рівності у практиці Європейського суду з прав людини. *Підприємство, господарство і право*. 2019. № 8. с. 175-180.

15. Case of Ünal Tekeli v. Turkey. 29865. Council of Europe: European Court of Human Rights, 16/11/2004. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/rus?i=001-67482>

16. Case of Van Raalte v. The Netherlands. 20060/92. Council of Europe: European Court of Human Rights, 21/2/1997. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58031>.

17. Case of Karlheinz Schmidt v. Germany. 13580/88. Council of Europe: European Court of Human Rights, 18/07/1994. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/rus?i=001-57880>.

18. Case of Petrovic v. Austria. 20458/92. Council of Europe: European Court of Human Rights, 28/02/1998. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58146>.

19. Case of S.A.S. v. France. 43835/11. Council of Europe: European Court of Human Rights, 01/07/2014. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-145466>.

20. Case of SchulerZgraggen v. Switzerland. 14518/89. Council of Europe: European Court of Human Rights, 24.06.1993. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57840>.

Вікторія Руфанова

докторант кафедри
кримінального права та кримінології
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук

ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ТА КАЗАХСТАНУ У ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РІВНИХ ПРАВ ТА МОЖЛИВОСТЕЙ ЖІНОК І ЧОЛОВІКІВ

Перша Всесвітня конференція зі становища жінок пройшла у 1975 році, якою було започатковано початок «Десятиріччя ООН для жінок». Пізніше, через 20 років, у 1995 р. питання гендерної рівності стало одним з першочергових в ООН на Четвертій Всесвітній конференції зі становища жінок у Пекіні. Фактично, міжнародним співтовариством було прийнято рішення здійснення стратегічних дій на шляху реалізації концепції досягнення рівних прав жінок і чоловіків.

Аналізуючи досвід міжнародної практики очевидним є факт залежності соціального-економічного розвитку країни від існуючої моделі гендерних відносин в різних сферах суспільного та приватного життя. Чим вищий рівень гендерної рівності в країні, тим вище рівень результативності паритету як в суспільстві, так і в окремо взятій родині, як природному осередку суспільства. Саме створення умов для формування гендерно стійкої родини та досягнення гендерної рівності є обов'язковою умовою соціальної модернізації суспільства. Стан забезпечення гендерної рівності підвищує рівень відповідальності держави перед суспільством у виконання економічних, політичних, соціальних, правових та інших функцій.

Надбезпечним проявом гендерної нерівності та дискримінації є гендерно обумовлене насильство. Оскільки у 86 % випадків постраждалими від такого насильства є жінки, на міжнародному рівні його прийнято називати насильство щодо жінок.

Останніми роками питання об'єднання зусиль та обмін досвідом в питаннях подолання насильства щодо жінок стало пріоритетним питанням на глобальному, регіональному та національному рівнях. Зростає кількість держав, які посилюють та прийняли всеосяжну правову, політичну та інституційну основи для припинення насильства щодо жінок та дівчат. Розвивається система підтримки та надання допомоги жертвам насильства щодо жінок.

Поряд з цим, проблема гендерно обумовленого насильства залишається глобальною пандемією. Постраждали від різних форм насильства є в кожному регіоні, в кожній країні на планеті Земля. Це свідчить про те, що не зважаючи на значні позитивні зрушення в питаннях забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків, проблема залишається до сих пор актуальною і болючою, що вимагає від світового товариства та керівництва окремої держави пошуку нових прогресивних шляхів подолання насильства, усунення дискримінації та подолання гендерних стереотипів. В цьому аспекті науковий інтерес представляє дослідження зарубіжного досвіду подолання гендерної нерівності та шляхів забезпечення рівних прав та можливостей представників різних гендерів.

Казахстан є країною, яка одна з перших серед країн Центральної Азії заснувала національний консультативно-дорадчий орган, покликаний забезпечити гендерну рівність у всіх сферах життєдіяльності суспільства: Національну комісію при Президентові Республіки Казахстан у справах жінок і сімейно-демографічної політики [1].

В Україні посада Урядового уповноваженого з питань гендерної політики була введена у 2017 році [2].

Казахстан не підписав Конвенцію Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами (Стамбульська конвенція). Однак у 2009 році був прийнятий основний законодавчий акт у сфері гендерної політики: Закон «Про державні гарантії рівних прав і рівних можливостей чоловіків і жінок», що є індикатором дієвих прагнень по досягненню гендерної рівності в політиці, економіці, освіті, сім'ї, питаннях охорони здоров'я і запобігання насильства щодо жінок і дітей. У 2016 році Президентом Казахстану була затверджена Концепція сімейної та гендерної політики до 2030 року, реалізація якої покликана забезпечити рівність користування всіма правами незалежно від статі і не допускати дискримінацію і гендерну асиметрію [3].

Поряд з цим, Республікою Казахстан ратифіковані ряд основоположних міжнародних актів, включаючи Конвенцію ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок, Пекінську декларацію і Пекінську платформу дій, Конвенцію про політичні права жінок, Конвенцію про громадянство заміжньої жінки, шість конвенцій Міжнародної організації праці та Порядок денний в області сталого розвитку на період до 2030 року. В результаті висловленої зацікавленості органів влади Казахстану у приєднанні до Стамбульської конвенції, 22 квітня 2020 року Комітет міністрів Ради Європи прийняв рішення запросити Казахстан і Туніс в якості перших держав, які не є членами Ради Європи, приєднатися до Конвенції Ради Європи про запобігання і припинення насильства по відношенню до жінок і домашнього насильства [4].

Незважаючи на заходи, що вживаються в країні зберігається гендерний дисбаланс у забезпеченні зайнятості, кар'єрних можливостей та оплаті праці. Різниця в оплаті праці поширена по всій території та в усіх галузях: у 2016 році жінки в Казахстані заробляли в середньому на 31,4% менше, ніж чоловіки. У 2016 році жінки становили 56% від загального числа адміністративних держслужбовців, але займали лише 10% політичних посад на держслужбі, 22% місць в парламенті і 24% керівних посад в банківському секторі [5].

Гендерна дискримінація негативно впливає на економічне та соціальне становище жінок і в Україні. Праця жінок знаходиться в низькооплачуваному секторі. Жінки займають лише 23% керівних посад в Україні. У приватному секторі серед власників бізнесу 46% жінок. Розмір середньомісячної оплати праці жінок у 2019 році був на 23% нижчий, ніж у чоловіків. У 2019 році серед безробітних було зареєстровано 52,4% жінок. Гендерний розрив в оплаті праці станом на 2018 рік становив близько 21%, а станом на 2019 рік становить 23% 2020 рік - 20,4%. Станом на 2020 рік жінки в Україні займали 40% керівних посад [6].

У 2019 році парламентська робоча група Казахстану розпочала розгляд проекту нового Закону про протидію сімейно-побутового насильства. Новий закон містить важливі положення в частині збору даних та координації між державними відомствами. Однак, як і діючий закон, він не визнає домашнє насильство самостійним складом злочину і не містить прямої вимоги про отримання інформованої згоди потерпілої сторони перед тим, як співробітники притулків або будь-яких інших організацій повідомлять про факт насильства в поліцію.

Отже, вирішення проблеми гендерної нерівності та поширення гендерно зумовленого та домашнього насильства, надзвичайно актуальна та важлива для Казахстану. Важливим питанням громадськості наразі є криміналізація домашнього насильства, оскільки Кримінальний кодекс Казахстану не містить окремої кримінально-правової норми, яка б передбачала відповідальність за домашнє насильство. Також, з Кримінального кодексу Республіки Казахстан виключено кримінально-правові норми, які передбачали відповідальність за побі та спричинення легкого тілесного ушкодження, тобто ті статті, які інкримінувалися особам, які вчинили домашнє насильство. На сьогодні практично не можливо притягнути до кримінальної відповідальності особу за вчинення домашнього насильства. Зазначимо, що в липні 2020 року перелік примусових заходів медичного характеру було доповнено заходами примусового лікування у вигляді хімічної кастрації, а також лікування схильності до сексуального насильства та розладів сексуальної переваги [7].

Вітчизняне кримінальне законодавство на сьогодні є більш прогресивним в питанні криміналізації домашнього насильства. В 2017 Кримінальний кодекс України (далі КК) було доповнено ст. 126¹ «Домашнє насильство», яка передбачає альтернативні види покарання: громадські роботи від 150 до 240 год, або арешт на строк до 6 місяців, або обмеження волі на строк до 5 років, або позбавлення волі на строк до 2 років [8]. В процесі вчинення домашнього насильства можуть вчинятися й інші злочини проти життя та здоров'я особи, особистої волі та недоторканості, що свідчить про те, що домашнє насильство виступає тригером зростання суспільної небезпечності винної особи для оточуючого середовища.

За вчинення протиправний діянь у сфері сімейно-побутових відносин винна особа може бути притягнута до адміністративної відповідальності. Так, згідно ст. 73 Кодексу Республіки Казахстан про адміністративні правопорушення від 05 червня 2014 р. у разі вчинення нецензурної лайки, образливого чіплення, приниження, пошкодження предметів домашнього вжитку та інших дій, що виражають неповагу до осіб, які перебувають з правопорушником в сімейно-побутових відносинах, порушують їх спокій, вчинені в індивідуальному житловому будинку, квартирі або іншому житлі, якщо ці дії не містять ознак кримінально караного діяння, на винну особу можуть бути накладені такі адміністративні стягнення як: попередження або адміністративний арешт на строк до п'яти діб [9]. Зауважимо, що законодавці Республіки Казахстан відмовилися від практики призначення адміністративного стягнення у вигляді штрафу за домашнє насильство у зв'язку з тим, що в переважній більшості такі правопорушення вчиняються в малозабезпечених родинах, а у разі застосування штрафу, фінансове навантаження лягає на всю родину, а не тільки на особу, яка вчинила домашнє насильство.

Порівнюючи із законодавством України, санкція ст. 173² КУпАП передбачає такі види стягнення як штраф від 10 до 20 нмдг, громадські роботи від 30 до 70 год або адміністративний арешт до 7 суток за вчинення домашнього насильства або насильства за ознакою статі, відмітимо, що вітчизняне законодавство передбачає більш суворі заходи адміністративного стягнення.

В Республіці Казахстан проживає 9 млн жінок і функціонує 44 кризових центра для допомоги жертвам домашнього насильства. Більшість таких центрів є недержавними. Вони створюються за рахунок коштів громадських організацій та благодійних фондів.

Загальна кількість жінок в Україні становить 20 млн. На початок 2021 року в Україні створено та функціонує 33 притулки у 18 областях та м. Києві, 304 мобільні бригади соціально-психологічної допомоги постраждалим особам, 10 денних центрів соціально-психологічної допомоги постраждалим особам. Усі ці спеціалізовані служби підтримки направлені на надання соціальних послуг, у тому числі тимчасового притулку особам, постраждалим від домашнього насильства та насильства за ознакою статі.

Як в Україні, так і в Республіці Казахстан очевидним є недостатня кількість кризових центрів по наданню допомоги жертвам насильства та не відповідає міжнародним стандартам, відповідно до яких загальна кількість койко-місць тимчасового розміщення для осіб, які пережили домашнє насильство повинно відповідати принципу - 1 койко-місце на 10 тис. населення.

Отже, питання правового регулювання забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків потребує вдосконалення як в Україні, так і в Республіці Казахстан. Кожна з цих країн має окреслені вище переваги та недопрацювання в сфері подолання дискримінаційних проявів та насильства за ознакою статі, а також надання допомоги жертвам насильства. Поряд з цим, варто пам'ятати вислів відомого давньокитайського мудреця: «Навіть шлях довжиною в одну тисячу лі починається з першого кроку».

Важливим є те, що досліджувані країни обрали шлях на подолання гендерної нерівності, дотримання та забезпечення рівних прав жінок і чоловіків. В Україні планується розширити мережу притулків для постраждалих від домашнього насильства та насильства за ознакою статі, затвердити стандарти надання соціальних послуг постражданим особам; підвищити ефективність роботи гарячої лінії 15-47 в частині посилення механізму міжвідомчої взаємодії, розширення чисельності консультантів, забезпечити системне навчання та активізувати просвітницьку роботу.

Для забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків недостатньо прийняти закони. В першу чергу вони повинні бути дієвими та ефективно виконуватися. Повинна бути наявна дієва політична воля, а не задекларовані на папері лозунги. Політична воля має вирішальне значення для активізації дій щодо рівності статей та розширення прав і можливостей жінок та дівчат заради прогресу в утвердженні миру, безпеки та прав людини. Комплексний підхід повинен включати заходи, навчання державних службовців, підвищення обізнаності жінок про їх законні права, а також належне фінансування цих процесів. Тільки врахування всіх цих умов дозволить розробити та реалізувати дієвий механізм для подолання дискримінації та утвердження законних прав і свобод кожної особи незалежно від статі та гендерної ідентичності.

1. О Национальной комиссии по делам женщин и семейно-демографической политике при Президенте Республики Казахстан. Указ Президента Республики Казахстан от 1 февраля 2006 г. URL : <https://adilet.zan.kz/rus/docs/U060000056>

2. Про Урядового уповноваженого з питань гендерної політики. від 7 червня 2017 р. № 390. Постанова Кабінету міністрів України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/390-2017-%D0%BF/print>.

3. Концепция семейной и гендерной политики в Республике Казахстан до 2030 года. Указ Президента Республики Казахстан от 6 декабря 2016 г. URL : <https://adilet.zan.kz/rus/docs/U1600000384>

4. Kazakhstan and Tunisia invited to accede to the Istanbul Convention. Страсбург. 2020. URL : <https://www.coe.int/en/web/istanbul-convention/-/kazakhstan-and-tunisia-invited-to-accede-to-the-istanbul-convention>

5. Основные социально-экономические показатели. Бюро национальной статистики Агентства по стратегическому планированию и реформам Республики Казахстан. URL : <https://stat.gov.kz/>

6. Индексы гендерного паритета. URL : <http://www.ukrstat.gov.ua/>

7. Уголовный кодекс Республики Казахстан от 3 июля 2014 года № 226-V (с изменениями и дополнениями по состоянию на 30.12.2020 г.). URL : https://online.zakon.kz/document/?doc_id=31575252/

8. Кримінальний кодекс України від 05 квітня 2001 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text/>

9. Кодекс Республики Казахстан об административных правонарушениях от 5 июля 2014 года № 235-V (по состоянию на 20.03.2021 г.) URL : https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=31577399#pos=5;-108

Андрій Самотуга

доцент кафедри
загальноправових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

ГЕНДЕРНА РІВНІСТЬ У ПРАВОВОМУ МЕХАНІЗМІ НАТО

Сучасний розвиток Української держави в умовах загострення цивілізаційних протистоянь та посилення загроз гібридної експансії (через поєднання поряд із традиційними військовими, економічними та інформаційно-гуманітарних засобів впливу) характеризується її прагненням до набуття нею повноправного членства у міжнародних безпекових організаціях демократичних країн, що знайшло останнім часом своє втілення на рівні національного законодавства.

Конституцією України в її преамбулі підтверджено європейську ідентичність Українського народу і незворотність європейського та євроатлантичного курсу України, а у відповідних розділах основного закону на вищі органи та посадових осіб держави покладено повноваження з визначення засад (Верховна Рада України,), гарантування (Президент Украї-